

I. Po dlhšom časovom odstupe opäť vyšla stredoškolská učebnica logiky*, tentoraz však — na rozdiel od predošlých učebníc logiky — podávajúca znalosti a učiacu metódu modernej logiky. Naše doterajšie stredoškolské učebnice logiky učili žiakov tzv. tradičnej logike, t. j. staršiemu vývinovému štádiu logiky, ktoré od polovice minulého storočia postupne prechádza do súčasného štádia logiky, zvaného matematickou či symbolickou logikou, prípadne modernou formálnou logikou alebo tiež logistikou. Okolnosť, že Jaurisova práca je prvou stredoškolskou učebnicou modernej logiky u nás, mohla byť istou nevýhodou pre autora, pretože sa nemohol opierať o osvedčené postupy iných autorov učebníc. Tak isto nevýhodou mohlo byť i to, že kontinuita výučby logiky na stredných školách u nás bola v nedávnych rokoch na čas prerušená, takže autor zrejme nemal pri písaní možnosť konfrontovať svoje bohaté skúsenosti z vyučovania logiky na vysokej škole so skúsenosťami (či už vlastnými alebo cudzími) z výučby logiky na strednej škole. Preto je potešiteľné, že napriek týmto (i iným) nevýhodám, ktoré autor pri písaní svojej práce mal, či mohol mať, dostávame do rúk veľmi peknú učebnicu, z ktorej jasne vidieť nielen autorovu hlbokú znalosť vecí, ale i pedagogický talent, teda i schopnosť prístupne podať aj veľmi náročný text.

Učebnica je napísaná jasne a zrozumiteľne, čo však nenarušilo presnosť autorového výkladu (a to treba hádam zvlášť oceniť). Bohatstvo, výber a usporiadanie príkladov a úloh (doplnených o riešenie) robí učebnicu ešte viac prístupnou, uľahčuje pochopenie látky a pomáha čitateľovi aktívne si osvojiť vysvetľovanú problematiku. Autor v práci postupuje dôkladne a systematicky, sledujúc základnú líniu, vrcholiacu v centrálnej problematike logiky — v problematike logického vyplývania

a odvodzovania (čomu autor venuje relatívne najviac miesta).

II. Učivo autor rozvrhol do deviatich kapitol, z ktorých väčšina je doplnená o otázky a úlohy na riešenie. Na konci knihy sa nachádza krátku partia o dejinách logiky, ako i odpovede na otázky a riešenie úloh. Kniha — žiaľ — chýba register termínov a symbolov, ktorý by dobre poslúžil najmä pri opakovaní a precvičovaní látky a zároveň by mohol čiastočne plniť i metodickú funkciu, keby v ňom bolo vyznačené, ktoré termíny a symboly sú viac a ktoré menej dôležité.

V I. kapitole autor zavádza niektoré základné termíny (individuum, vlastnosť, vzťah, propozícia, vyplývanie, zdôvodnenie a i.) a stručne opakuje niektoré pojmy a definície teórie množín, ktorých znalosť u žiakov už predpokladá. V tejto kapitole vysvetľuje tiež tri spôsoby znázorňovania množín a propozícií v diagramoch.

V II. kapitole zavádza základný pojmový aparát logiky. Rozdeľuje druhy výrazov v logike, definuje konštantu, premennú, formu, ako i sekvenciu.

V III. kapitole autor preberá výrokovú logiku, definuje jej termíny a zavádza tabuľkovú metódu overovania, či daná sekvencia je pravidlom správneho usudzovania.

Nasledujúce dve kapitoly (rozsahovo skoro jedna tretina celého textu) sú venované problematike predikátovej logiky, pričom hlavný dôraz sa kladie na to, aby sa žiak naučil metódu odvodzovania z predpokladov.

Kratučká VI. kapitola zavádza pojem funkcie, funkтора a termínu. V VII. kapitole sa autor zaoberá problematikou teórie definícií a v nasledujúcich dvoch kapito-

* Miroslav Jauris, *Logika pre 2. ročník stredných všeobecnovzdelávacích škôl*, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1. vyd., Bratislava 1969, 232 strán. (prekladateľ Vincent Laca).

lách preberá isté fragmenty z metodológie i empirických vied).

III. K obsahovej stránke Jaurisovej knihy nemožno mať prakticky nijaké pripomienky. Autor má právo zvoliť si hoci ktorú z možných koncepcií logiky, ak pri výklade problematiky postupuje dôsledne podľa tejto koncepcie — čo Jauris i robí. Bolo by možné prediskutovať vhodnosť použitia niektorých termínov v tom významne, ako ich autor zavádza (oznamovacia veta, definícia — jazyková dohoda, deduktívny úsudok a i.), to však je záležitosť oveľa širšia, súvisiaca s problémom ujednotenia logickej terminológie vôbec.

K metodologickej stránke učebnice máme zopár drobných pripomienok. Bolo by hľadám dobré, keby autor namiesto stručných metodických poznámok v predhovore pre učiteľov bol priamo v texte označil (bočnými čiarami, hviezdikami a pod.) stupeň dôležitosti jednotlivých častí, prípadne i termínov, definícií, poučiek a pravidiel, čo by prospelo nielen žiakom, ale i učiteľom, ktorí by vedeli, ktoré partie možno vynechať bez toho, že by sa narušila zrozumiteľnosť ďalších častí (napr. bolo možné tak označiť článok 29. ako menej dôležitý a nie nevyhnutný pre ďalší výklad). Podobne dobrou pomôckou by bolo analogické označenie otázok a úloh, aby učiteľ vedel, ktoré príklady má vysvetliť na vyučovacej hodine, ktoré má zadať žiakom na domáce úlohy a ktoré prípadne je možné vynechať. Pochopiteľne, ešte lepšie by bolo, keby zároveň s učebnicou bola vyšla zvlášť i metodika logiky pre učiteľov, pretože — ako poznáme situáciu na našich stredných školách — profesori, ktorí dosiaľ logiku prakticky neučili, budú mať veľké ťažkosti, nielen s časovým rozvrhnutím látky (čo si i autor sám uvedomuje a v predhovore na to upozorňuje), ale i s výberom problematiky pri zachovaní kontinuity výkladu. Podrobnejšie metodické poznámky k tejto knihe by mali veľký význam už i preto, že učebná látka nachádzajúca sa v nej je časovo veľmi ná-

ročná tak na výklad, ako aj na precvičovanie a preskúšavanie (najmä látka, obšiahnutá v kapitole IV, V a VII), takže — ako sa domnievame — nebude možné celý rozsah učiva z tejto učebnice prebrať v tom počte vyučovacích hodín, ktorý majú stredoškolskí profesori logiky k dispozícii. Rozsah látky v tejto učebnici — po čiastočnom doplnení — by bol skôr primeraný celoročnému, a nie polročnému kurzu logiky (taký kurz, podľa našej mienky, by bol výhodnejší, a to preto, že by sa mohla dôkladne prebrať látka z logiky, ktorá práve v súčasnosti je zvlášť dôležitá pre pochopenie mnohých metód modernej vedy).

V knihe sa nachádza zopár drobných chýb. Tlačové chyby v knihe alebo nementia význam textu, alebo sú ľahko zbadateľné, preto ich nebudeme výslovne uvádzať (domnievame sa, že pozorný čitateľ si všimne napr. chybné vytlačenie premenných na str. 150 — x je tam miesto w , str. 152 — w je tam miesto ω , str. 173 — z je tam miesto x).

Niekoľko formulácií môže viesť k neporozumeniu textu (objasnenie významu termínu propozícia na str. 10—11, príklad na úsudok zo Shakespearom na str. 55), prípadne k omylom (objasnenie pojmu logická konštanta na str. 44).

Záverom možno povedať, že ani jedna z pripomienok, ktoré sme mali k Jaurisovej učebnici (ako i ďalšie, ktoré by bolo možné mať), neznižujú jej vysokú odbornú i pedagogickú hodnotu. Sme radi, že takáto (a konkrétne táto) práca konečne u nás vyšla. Tak isto s radosťou ju zrejme prijali i všetci stredoškolskí profesori logiky, ktorí sa dosiaľ vo vyučovaní nemohli opierať o nijakú podobnú prácu.

Sme presvedčení, že táto Jaurisova učebnica dobre splní svoje poslanie — uviesť žiakov do problematiky súčasnej logiky a že žiaci si pomocou nej osvoja ten spôsob myslenia a vyjadrovania, ktorý je charakteristický pre moderné exaktné vedy.

R. P. Hambálek, J. Viceník